

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

2014

Ivana Danielová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Ivana Danielová

Zvládání kázně ve vztahu učitel – žák a žák – učitel

Olomouc 2014

vedoucí práce: doc. Mgr. Štefan Chudý, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

V Olomouci

.....

Podpis

Děkuji doc. Mgr. Štefanu Chudému Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce. Řediteli základní školy v Rudě nad Moravou Mgr. Zdeňku Klimešovi, učitelům a žákům za podporu při praktickém výzkumu.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Teoretická část.....	8
2.1. Co je vlastně kázeň.....	8
2.2. Definice pojmu kázeň.....	8
2.3. Kázeň a děti, učitelé, rodina.....	10
2.3.1. Dobová podmíněnost.....	10
2.3.2. Výchova v rodině.....	10
2.3.3. Výchova ve školském zařízení.....	11
2.4. Výchova v podmínkách demokracie.....	13
2.5. Kázeňské problémy a jejich členění.....	14
2.6. Rušivé chování.....	15
2.6.1. Rozpoznání rušivého chování.....	15
2.6.2. Příčiny rušivého chování.....	15
2.6.3. Proč vlastně děti zlobí?.....	16
2.6.4. Autorita učitele.....	16
2.6.5. Předcházení rušivému chování.....	17
2.6.6. Dobře řízená hodina.....	17
2.6.7. Komunikace.....	18
2.6.8. Prověření případu a řešení.....	19
2.6.9. Tresty.....	20
2.6.10. Odměna.....	21
2.7. Kázeň věc celospolečenská.....	22
2.8. Výzkum nekázně.....	23
2.9. Kázeň a zákonné úpravy.....	25

3. Praktická část.....	28
3.1. <i>Cíl praktické části .....</i>	<i>28</i>
3.2. <i>Otázky pro žáky a jejich hodnocení.....</i>	<i>29</i>
3.3. <i>Otázky pro žáky a učitele jejich hodnocení .....</i>	<i>33</i>
3.4. <i>Otázky pro učitele a jejich hodnocení.....</i>	<i>35</i>
4. Závěr.....	37
Resumé.....	39
Summary	40
Příloha č. 1.....	41
Příloha č. 2	43
Seznam použité literatury.....	45
Seznam grafů.....	47

1. Úvod

Problematika kázně, autority, svobody, odpovědnosti, práv a povinností, hodnot a morálky patří v současné době k velmi ožehavým otázkám nejen v odborných kruzích, ale také v okruhu široké laické veřejnosti. U dnešních dětí se stále častěji objevují projevy citové otupělosti, agresivity, bezohlednosti a to se negativně odráží v podobě nekázně ve školách. Nekázeň žáků ve školách představuje jeden z hlavních faktorů stresu dětí, ale i učitelů. Projevy školní nekázně jsou i častým důvodem strachu žáků ze školní docházky a i důvodem, proč učitelé opouštějí své povolání.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jak na problematiku zvládnutí kázně nahlíží učitelé a žáci základní školy. Shrnout a utřídit dostupné informace o zvládnutí kázně. Považuji studium této oblasti za velmi prospěšné pro svou praxi. Naučit se správně přistupovat k řešení vzniklých situací, komunikovat, rozpoznat a reagovat vhodným způsobem. Zdokonalit se ve způsobech vzdělávání a výchovy, správné motivaci a spravedlivém hodnocení, využívat rad kolegů i jejich spolupráci k řešení nekázně.

2. Teoretická část

2.1. Co je vlastně kázeň?

Kázeň je součástí výchovy, může být považována za jeden ze základních kamenů školního života, je součástí mravní výchovy, zárukou bezpečnosti žáků i učitelů, podmínkou efektivního učení.

I přes určité klady je často vnímána spíše negativně, znamená či předpokládá omezování či tresty.

Problematika školní kázně se netýká jen školy, přesahuje i její hranice. S oblastí kázně, resp. nekázně se setkáváme často.

2.2. Definice pojmu – kázeň

Pojem kázeň ve své definici zahrnuje poměrně velké množství možných výkladů. Jedná se o pojem obsáhlý, u nějž dochází k problému stanovení samotného obsahu pojmu, tedy jednotlivých kázeňských problémů a dělení těchto problémů.

Obecně tedy lze pojem kázeň definovat jako vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, spojené s respektováním autority. Praktické otázky kázně ve vyučování řeší různé tzv. strategie řízení třídy neboli management třídy, které zkoumají v rámci různých psychologických paradigmat metody prevence a řešení případů nežádoucího (neukázněného) chování ve škole (Pedagogický slovník, 2001, s. 98).¹

Obdobně definuje kázeň i Bendl (2004, s. 23): „Kázeň lze vymezit jako vědomé dodržování zadaných norem chování. Rozumíme jí tedy vědomé podřízení se zadaným normám, vědomé respektování zadaných pravidel, předpisů či ustanovení.“²

---

¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha: Portál s.r.o., 2001. ISBN 978-80-7178-579-8

² BENDL, Stanislav. Jak předcházet nekázní aneb kázeňské prostředky. 1. vyd. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3.

Vydeme-li tedy z těchto namátkově vybraných definic, lze stanovit význam pojmu nekázeň, případně jeho projevy jako opak uvedených vysvětlení pojmu kázeň, jako nedodržování výše uvedených pravidel. Nekázeň lze vnímat jako nepřesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností, nerespektování autority, nedodržování stanovených nebo dobrovolně přijatých norem.³

---

³ svp.muni.cz/download.php?docId=55

2.3. Kázeň a děti, učitelé, rodina

2.3.1. Dobová podmíněnost

Obecně můžeme konstatovat, že vývoj kázně ve škole je úzce propojen s vývojem celé společnosti a s výchovně vzdělávacím systémem. Jak se mění společnost, mění se i škola. K problematické dobové podmíněnosti kázně se vyjadřuje i W. J. Dorethy (2006), v publikaci „Kdo koho vychovává?“, kde autor pojmenovává okamžiky, kdy se rodiče bojí uplatnit svoji autoritu, stanovit jasná pravidla chování a jednání, kontrolovat jejich dodržování jako „nejisté rodičovství“.⁴ Děti jsou považovány za spotřebitele rodičovských služeb.

Tento autorův postřeh - převedeno do školního prostředí - žák je pojímán jako klient, zákazník, který má vždy pravdu, a kterému musíme vždy vyhovět. Rodič, je jakýmsi terapeutem, který nahlíží na dítě jako na klienta, který vyžaduje zvláštní péči. Očekává se od terapeuta, že se bude klientovi neustále věnovat, přijímat ho se vším všudy, nesmí mu nic nařizovat ani ho kritizovat.

Dopady přístupů rodičů na chování jsou evidentní jak v chování dětí v rodině, tak i v souvislosti s chováním ve škole, které je výrazně ovlivňováno právě výchovou v rodině. Dorethy tvrdí, že rodič, se musí někdy rozzlobit a dát dítěti najevo, že se mu v jeho chování a jednání něco nelíbí, musí to změnit, a hned. Přestože autor pojednává o výchově v rodině, lze jeho postřehy vztahovat i na školní prostředí.

Řada učitelů se bojí rázně a jednoznačně zakročit proti hrubé nekázní, bojí se, že budou obviněni z nátlaku a zstrašování dětí, neprofesionálnosti, neschopnosti udržet si kázeň.

2.3.2. Výchova v rodině

Výchova v rodině patří k nejdůležitějším. Od nejtělejšího dětství je nutné dětem stanovit určité hranice, dát pravidla chování a jednání v rodině i ve společnosti. Tato pravidla důsledně dodržovat hlavně rodiči, ve kterých si děti vytvářejí své první životní vzory.

---

⁴ DORETHY, W.J., Kdo koho vychovává. vyd. Návrat domů. 2006. ISBN 978-80-7255-138-5

U malých dětí nám přijde úsměvné, že pozdraví, upozorní nás na přechod pro chodce, či na poděkování. U dětí školního věku se spousta z nás nad tím pouze pozastaví, ale mnohdy nevyžaduje důsledné dodržování těchto základních pravidel. Pokud dítě „jen“ nepozdraví, upozorní ho, ale při dalším prohřešku to často přejde bez povšimnutí.

V současné době jsou děti vedeny k daleko větší samostatnosti, průbojnosti, dravosti. Přijímají spoustu informací z médií, a mnohdy si je nedokážou utřídit, vnímat je v kontextech, pochopit v celospolečenském měřítku souvislosti. Častěji je zajímají práva, co všechno mohou, ale méně často se hovoří o povinnostech, o dodržování norem a pravidel. Mentálně ani společensky neumí posoudit dopady svých slov a svého jednání.

Děti je třeba vychovávat a vést (z vlastních rodin) k dodržování určitých norem a pravidel slušného chování a jednání. V některých školách se v povinnostech ukládá dětem zdravit, přezouvat se, nevykřikovat apod. Mělo by být přirozenou činností, že dospělého dítě pozdraví, že ani doma nechodíme v botách, takže i ve škole se přezujeme, nekřičíme, vždyť se slyšíme i bez křičení a když chceme něco říct, nepřekřikujeme se, ale zvedneme ruku a přihlásíme se.

Důvodem, o kterém se často v souvislosti s kázní hovoří, je zvládnutí učitelské, potažmo výchovné činnosti i nedostatečná výchovná práce v rodinách.

2.3.3. Výchova ve školském zařízení

Výchova v rodinách a vytváření rodinných vzorů v mamince a tatínkovi jsou pro děti důležité. S těmito základy vstupují do předškolního vzdělávání, kde na ně učitelé navazují a rozšiřují je o další vzorce chování, normy a pravidla.

Na ně navazuje další školní vzdělávání, děti se pohybují v kolektivu, kde je třeba dodržovat například ohledy na spolužáka, zeptat se, když si něco chci půjčit, poprosit, poděkovat, požádat o pomoc nebo druhému pomoc poskytnout i bez požádání.

Za nejdůležitější považuji neustále dětem jít příkladem, řešit problémy, vysvětlovat si, proč to není správné, jak by to bylo nepříjemné nám, povídat si o situacích, které je trápí, vyslechnout, pomoci, poradit. Pomoci získat nadhled. Někdy se za vzniklou situací mohou skrývat hlubší problémy.

Velmi důležité je, pokud si o svých problémech, (i kázeňských) může dítě otevřeně promluvit i s rodiči, kteří ho znají nejlépe.

2.4.   **Výchova v podmínkách demokracie**

V současné době má učitel díky každodennímu pracovnímu styku s dětmi možnost si uvědomit, že postoje žáka a s nimi související chování se často dosti odlišují od jeho vlastních postojů a chování „zamlada“, když on sám chodil do školy. I když je přáním učitele, aby se žáci chovali jinak, pochopitelné je vědět, že jejich postoje a hodnoty, které podstatnou měrou ovlivňují jejich chování, jsou obrazem dnešní doby a nedají se dost dobře změnit. To by se musela změnit celá společnost.

Co je změnitelné poměrně snadno, je metodika práce učitele, zejména pokud jde o jeho výchovné působení. Nelze vychovávat prostředky z dob, kdy učitel sám byl školou vychováván. Je nutné volit výchovné prostředky a formy komunikace, které odpovídají současné demokratické realitě. Pokud má školní systém splnit svůj primární výchovně-vzdělávací cíl, aby děti připravil na život v odpovědnosti vůči sobě i jiným, je nutné vybudovat tradice demokracie, vlastní odpovědnost učitele, partnerský vztah učitele a žáka, dosahování společných cílů (P. Ondráček 2003).⁵

---

⁵ ONDÁČEK,P., Františku, přestaň konečně zlobit, nebo.. 2003 ISV, ISBN 80-86642-18-6

2.5. Kázeňské problémy a jejich členění

V odborné literatuře lze najít několik členění kázeňských problémů zpracovaných autory, kteří se problematikou nekázně zabývají v jejím globálnějším kontextu (např. Cangelosi, Bendl, Kyriacou či Petty). V těchto koncepcích lze najít větší či menší nuance při přiřazování jednotlivých přestupků k předem zvoleným skupinám kázeňských problémů. Většina autorů dělí kázeňské problémy do dvou základních skupin: kázeňské problémy lehčího charakteru a kázeňské problémy těžšího charakteru. Z většího množství možných dělení kázeňských problémů uveďme např. dělení dle Cangelosiho.⁶

Cangelosi (2000, s. 229 – 256) nazývá oblast lehčích kázeňských problémů „nerušivé nespolupracující chování“. Sem řadí toulání myslí a denní snění, odmítání podílet se na studijní činnosti ve třídě, neplnění domácích úkolů, nenošení pomůcek, jednání a chování žáka pod vlivem omamných látek, pozdní příchody a chození za školu, podvádění při testech.⁷

Druhou oblast vážnějších kázeňských přestupků označuje termínem „rušivé chování“.

K zástupcům této skupiny patří skákání do řeči, předvádění se, všeobecná nezdvořilost, neuklizení po sobě, vandalismus, násilné jednání vůči žákům tedy šikana a násilné chování vůči učitelům (2000, s. 257 – 273).⁸

U některých z přestupků však dochází k prolínání mezi jednotlivými oblastmi. V potaz je také nutné vzít hledisko velmi rychlého vývoje společnosti, ať už co do technického vývoje, tak do změny samotného společenského klimatu.

---

⁶ CANGELOSI, J. Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-406-7

⁷ CANGELOSI, J. Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-406-7

⁸ CANGELOSI, J. Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-406-7

2.6. Rušivé chování

2.6.1. Rozpoznání rušivého chování

Většina nevhodného chování je naprosto jednoduchá. Každý učitel navíc může za nekázeň považovat něco jiného, jednoho ruší vykřikování, jiného listování pod lavicí, dalšího provokování učitele, vyhýbání se práci, hluk ve třídě apod.

Některé projevy rušivého chování jsou však způsobeny například poruchami nervové soustavy, duševní nemocí, traumatickými zážitky, poškozující rodinnou výchovou, a ty může učitel ovlivnit jen těžko.

Jiné ovlivnit může a ještě lépe může jim ve své praxi i předcházet. Mezi některé z nich patří například nuda (úkoly dlouhé, nezáživné, složité), dlouhotrvající námaha, obava žáka ze selhání, nereagování na rušivé chování (stanovení jasných pravidel, například hlásit se, nevykřikovat). To co po žácích chci, musím sama dodržovat (zdravit, přezouvat se) apod.

Je třeba rozpoznat v širším kontextu příčinu žákova rušivého chování, dát mu najevo, že jsme pochopili, proč se takto chová, že ho za to neodsuzujeme, ale že se tomu ve výuce nebudeme dále věnovat. Žákovi, který si vynucuje pozornost, dát najevo, že nejsme rozčílení, netrestáme ho, nic nevyčítáme a věnujeme se mu, až když si pozornost nevynucuje.

2.6.2. Příčiny rušivého chování

Žáci se snaží na sebe upozornit nekázní z mnoha důvodů. Může to být nízká sebedůvěra, strach ze selhání, ostych před kolektivem, neznalost probraného učiva, snaha o zviditelnění se ve třídě jakýmkoli způsobem. Za nekázní mohou být osobní, prospěchové, rodinné i zdravotní problémy.

Žáci, kteří mají pochybnosti o svých schopnostech, se nejen snaží úkolům vyhnout, nechat za sebe pracovat druhé, ale praktikují i například vynucování si pozornosti učitele i spolužáků, ovlivňují dění ve třídě, učiteli ukazují jeho nemohoucnost apod.

2.6.3. Proč vlastně děti zlobí?

Mnohdy to mohou být poruchy chování nebo učení, které mají obrovský vliv na kázeň žáka a jeho chování mezi spolužáky ve třídě i ve vyučování. Žáci by měli poznat určité hranice, kam až je možné zajít. My jim tyto hranice musíme nastavit, pomoci v adaptaci na školní prostředí a požadovat i dodržování a akceptování těchto hranic žáky.

Ke každému jedinci musíme přistupovat individuálně vzhledem k jeho mentalitě i potenciálu, na který musíme vždy brát ohledy.

Protože žáci na II. stupni základní školy procházejí obdobím dospívání, někteří klidně jiní velmi bouřlivě, je přístup, hodnocení, reagování a posuzování jednotlivých reakcí žáků je nutné posuzovat velmi individuálně a citlivě. Je důležité přistupovat k žákům s nadhledem a klidně, v pozici spíše partnera, než nadřízeného, a často je velmi dobré znát i rodinné, případně sociální zázemí žáků.

2.6.4. Autorita učitele

K zavedení dobré kázně ve třídě je třeba vybudování postavení učitele, které opravňuje k řízení a vedení průběhu vyučování i chování žáků. Důvěra žáků v učitele je velmi důležitá, opírá se i o odborné znalosti, zkušenost, i praxi. Neméně důležitá je i osobní stránka, respekt a úcta.

Autoritu si učitel musí většinou vybudovat vlastními silami, málokterým osobnostem je dána do vínku. Je třeba, aby postavení učitele žáci přijali, protože na ni navazuje učitelovo vedení, řízení, usměřování dění ve třídě. Učitel vystupuje spíše v pozici manažera než jako nositele moci. Je mu dána určitá role, s kterou je spojen respekt a úcta.

2.6.5. Předcházení rušivému chování

Učitel by se měl vždy snažit rušivému chování předcházet.

Strategií by mohly být například:

- žáky poznat
- procházet třídou
- užívat očního kontaktu, proxemiky
- zaměřovat otázky na jednotlivce
- pomáhat s prací, měnit tempo práce, činnosti
- všímat si nežádoucího chování, projevy neúcty
- přesazovat žáky⁹

Stává se, že žáci se v hodině nudí, výklad učitele je nezajímá a monolog výkladu je únavný. Nejsou vtaženi do děje probírané látky a do praktických příkladů.

Žáci ocení učitelův zájem o jejich problémy. V probírané látce je vhodné například použít praktickou situaci jako ukázkou ze života a navázat na ni.

2.6.6. Dobře řízená hodina

Kázeň ve třídě někdy dokážeme udržet jednoduchým výkladem, pokud je látka poutavá a žáky osloví, jindy musíme vyvinout maximální úsilí. Připravit výuku minutu po minutě, pracovat v tempu, používat interaktivní pomůcky a žáky co nejvíce smyslově zapojovat do děje probírané látky.

---

⁹ KYRIACOU, Ch. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-022-7

Úspěchy žáků v jednotlivých krocích chválit a navazovat na ně. Proto je důležité provádění metodické přípravy vyučovacích hodin, střídání výkladu s praktickou činností, zapojení žáků do výuky, komunikování, motivace.

Výchova probíhá, i když o tom žák neví, měli bychom být vzorem, příkladem. Spolupracovat s kolegy, předávat si informace nejen v oblasti pedagogické, ale i v oblasti zvládnutí kázně. O individualitách jednotlivých žáků v školních, osobních i rodinných vztazích, které mohou mít ke kázni respektive nekázni opodstatnění.

2.6.7. Komunikace

Za velmi podstatnou a neopomenutelnou složku v boji s kázeňskými přestupky lze považovat pozitivně a účelně vedenou a realizovanou komunikaci mezi učitelem a žákem. Každý žák je jedinečný a každý potřebuje individuální přístup.

Žáci rádi komunikují a řeší praktické situace, oceňují, pokud je učitel bere jako rovného partnera s vlastním názorem. Učitel může nechat žáky pracovat na zadané práci samostatně, sdělit v ní své osobní pocity, popis situace vlastními slovy a vyjádření názoru na vzniklý problém. Jak by v této situaci reagovali, řešili ji, pomohli, případně jakou pomoc by očekávali od druhých. Názory žáků musí učitel vést, diplomaticky na ně reagovat a taktně vyjadřovat svůj názor.

Nejistoty lze odstranit dohodnutými pravidly (hranicemi), které je třeba si vzájemně sdělit a na jejich dodržování důsledně trvat. Může se jednat o stejné pozdravy, kontrolu domácích úkolů, opakování z předchozí hodiny. Jednat určitým způsobem, aby žáci věděli, co mohou od učitele očekávat, nechovat se záludně, nepoužívat ironii, jít příkladem a dodržovat pravidla, která jsou daná (Jana Stará, Učitelské listy, 2009).¹⁰

---

¹⁰ <http://www.ucitelske-listy.cz/2009/09/jana-stara-jak-predchazet-rusivemu.html>

2.6.8. Prověření případu a řešení

Je důležité nechat hovořit žáka, aby mohl sdělit, co se stalo, ale zároveň ho vést, aby souhlasit s tím, že v budoucnu se nebude chovat podobným způsobem. Dát mu najevo svým postojem zájem o řešení situace a snahu pomoci. Musí sám zhodnotit své chování jako nepřijatelné, pochopit, jaké to pro něj může mít důsledky a jak je důležité své chování změnit.

Prověření a projednání kázeňského problému se žákem, které jsme provedli buďto sami nebo ve spolupráci s kolegy, případně výchovnými poradci či rodiči, jehož důsledkem může být zjištění, že je třeba přijmout určitá opatření, kterými lze žákovi pomoci k nápravě. Nejčastěji je užíváno napomenutí formou ústního upozornění učitele, že s jednáním a chováním nesouhlasí, je nevhodné či nežádoucí.

Nejlepší napomenutí je takové, které je uplatněno uvážlivě a je pouze doplněním dobře řízeného vyučování. Příliš časté napomínání, které bývá časem žáky přijímáno jako „zbytečné kibicování“ se stává neúčinným.¹¹

Je dobré dodržet několik požadavků, například:

- správná identifikace žáka (pozor na napomenutí někoho, kdo reagoval na nevhodné chování jiného žáka)
- napomenutí musí být pevné a jasné (co tím myslím a jak to říkám)
- vyjádření zájmu (dělám to pro dobra žáka)
- vyhnutí se hněvu (křik a časté projevy hněvu mohou být vnímány jako ztráta rozvahy učitele)
- zdůraznění, co je třeba (zdůraznění toho co je třeba, je lepší než nedělej to)
- udělení napomenutí např. jen pohledem, dotekem, tónem hlasu
- kritika chování, osoby žáka (nenapomínat celou třídu)
- napomínání v soukromí, ne před celým kolektivem třídy
- dohoda o pravidlech a jejich dodržování (zdůvodňování, proč)
- vyhýbání se nepřátelským poznámkám a nespravedlivým srovnáváním

---

¹¹ KYRIACOU, Ch. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-022-7

Učitel by měl žákům umožnit komunikovat, naslouchat jim, neřešit problémy před kolektivem třídy, pomoci odkázat na poradce, odborníky a sledovat žáka, jeho verbální i neverbální projevy. Některým žákům je třeba nechat delší časový úsek na zpracování daného úkolu, motivovat je, nevytvářet stresující prostředí. Chválit za odvedenou práci, být citlivý při sdělení neúspěchu, zároveň být důsledný v požadavcích na žáky, v přísnosti na dodržování stanovených pravidel. Komunikace taktéž bezprostředně souvisí i s klimatem třídy.

2.6.9. Tresty

I přesto, že budeme s žáky pracovat na zlepšení jejich chování prostřednictvím například napomenutí, či jiných strategií, je možné, že nežádoucí chování přetrvá. Za takovýchto okolností je třeba přejít k jiným prostředkům, např. trestu.

Pokud trest udělujeme, je třeba žákovi vysvětlit, že naše jednání není projev zášti vůči jeho osobě, ale prostředkem pro dosažení toho, co se nedařilo domluvou či napomenutím. Je důležité, aby žák pochopil závažnost a důležitost, kterou přikládáme jeho nevhodnému chování a naléhavou nutnost, aby se v budoucnu choval přijatelným způsobem.¹²

Tresty by však měly být udělovány s rozvahou, užívány střídavě, až potom, kdy jsme vyzkoušeli i jiné strategie. Měly by být udělovány co nejdříve po spáchání přestupku a měly by být přiměřené. I žákem by měl být přijat jako trest přiměřený a oprávněný, jako důsledek k pochopení jeho nepřiměřeného nebo nevhodného chování. Rozhodně musí zapadat do celkového řádu školy.

Velmi důležité je o kázeňských problémech jednotlivých žáků hovořit i s kolegy, jednat jako spolupracovníci při monitorování problémového chování žáků. Časté kázeňské přestupky žáka mohou poukazovat na hlubší problémy (zdravotní, rodinné, sociální apod.).¹³

---

¹² KYRIACOU, Ch. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-022-7

¹³ KYRIACOU, Ch. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-022-7

2.6.10. Odměna

Každý chceme být chválen a odměňován. Z praxe vyplývá, že řešení kázeňských problémů častěji přistupuje k trestům než k odměnám. Zvláště u žáků na druhém stupni se předpokládá, že kázeň je něco samozřejmého, čemu již není třeba se učit.

Výzkumy a zjištění z praxe dokazují, že se osvědčují metody, které vedou k posilování pozitivních návyků ukázněnosti – pochvala, odměna. Vyvolávají kladný vztah k požadavkům učitele. Žákovo kladné chování, které bude odměněno, se může v budoucnosti vyskytovat v jeho vzorcích chování častěji. I k odměnám je třeba přistupovat obezřetně a zvážit jejich formu a přiměřenost, situaci a okolnosti, za kterých odměnu udělujeme.¹⁴

---

¹⁴ <http://www.ceskaskola.cz/2001/06/stanislav-bendl-kazenske-metody.html>

2.7. Kázeň věc celospolečenská

Řešení nekázně není věcí jednoho opatření, nýbrž vyžaduje komplexní přístup. Ten nespočívá pouze v použití a kombinaci kázeňských metod a prostředků, ale předpokládá diagnostiku kázně, resp. nekázně, součinnost všech, kteří se podílejí na výchově žáka.

G. Petty v publikaci *Moderní vyučování* (Praha, Portál 1996) hovoří o mostu od chaosu k pořádku a říká, že pokud přes něj chceme svou třídu převést, musí být každý z mostních oblouků na svém místě.¹⁵ Podmínkami kázně jsou efektivní vyučování, které je založené na dobře řízené hodině, dobrých organizačních schopnostech a dobrých vztazích mezi učitelem a žákem.

Jelikož problematika školní kázně přesahuje hranice školy, musejí i opatření k prevenci nekázně či k jejímu zmírnění směřovat do oblasti mimo školu. Důležitá je otázka vzorů pro děti a mládež a s tím spojené odpovědnosti lidí, kteří jsou tzv. na očích, a kteří zastávají významné funkce ve společnosti.

Přesah školy za její zdi, by měl spočívat ve spolupráci s institucemi, které se zabývají rizikovou mládeží, prevencí a poruchami chování, volným časem dětí a mládeže. Klíčovou otázkou je angažovanost učitelů pro otázky spojené s problematikou kázně a mravní výchovy. S tím se pojí odvaha k výchově a ke kázeňskému zásahu.¹⁶

---

¹⁵ PETTYG., *Moderní vyučování*, Praha, Portál 1996

¹⁶ <http://www.ceskaskola.cz/2001/09/stanislav-bendl-reseni-nekazne-ve-skole.html>

2.8. Výzkum nekázně

Z výzkumu provedeného v devadesátých letech bylo zjištěno, že zatímco většina učitelů soudí, že příčiny nekázně je třeba ponejvíce hledat v rodinách, žáci sami v příčinách nekázně vidí úpadek chování a špatný přístup učitelů.

Výzkumník Stanislav Bendl zjistil v roce 2001 učitelskými a žakovskými dotazníky značně pokleslou kázeň na II. stupni škol v Praze 6, přičemž 68,5% učitelů spatřovalo příčiny nekázně v rodinách, zatímco až 83,2% žáků vidělo příčinu v učitelích. Žáci uvedli, že důležitým předpokladem kázně je „zajímavá a poutavá výuka, velký význam má učitelův smysl pro humor a jeho sebevědomé vystupování.“

V roce 2011 se při návštěvách škol i tehdejší ministr Dobeš setkával s problematikou kázně na školách. Mnohokrát bylo vysloveno tvrzení, že za kázeň žáků ve školách nemohou rodiče, ale malá kreativita učitelů při výuce, nízká sebedůvěra učitelů a kvalita jejich profesního rozvoje. Výzkum ze současných českých škol potvrzuje, že Česko tvoří spolu s Austrálií a Irskem trojici zemí, v nichž se nejvíce zhoršilo kázeňské klima mezi roky 2000-2009.

Z žakovských dotazníků provázející mezinárodní srovnání čtenářské gramotnosti patnáctiletých víme, jak to v českých třídách vypadá: až 36% českých žáků ve studii PISA 2009 prohlásilo, že jejich spolužáci každou nebo skoro každou hodinu „neposlouchají, co učitel říká,“ což je o téměř 11% horší než v roce 2000. Dalších 33% uvedlo, že „každou nebo skoro každou hodinu je ve třídě hluk a nepořádek“.¹⁷

Zastánci železné kázně ve výuce by však měli vědět, že ve zmiňovaném výzkumu lépe uspěli nejen čeští žáci ze škol s vyšší kázní, ale zároveň ze škol, kde mají lepší vztahy mezi učiteli a žáky. Pak se můžeme domnívat, že efektivitu brzdí nezodpovědnost rodičů.

S nadsázkou lze říci, že představy žáků o tom, co podporuje kázeň, odpovídají zjištěním velké mezinárodní studie TALIS, která v roce 2009 historicky poprvé zkoumala podmínky práce učitelů v 23 zemích. Experti OECD potvrdili, že profesionalitu výkonu učitelů nejvíce ovlivňuje kromě kázně také učitelova sebedůvěra ve vlastní schopnosti obstát. Kázeň také zjevně úzce souvisí s postupy, které učitel používá: učitelé sázející tradičně na přímý přenos znalostí si na nekázeň stěžovali častěji než jejich inovativně vyučující kolegové.

¹⁷ <http://www.forumrodicu.cz/?p=413>

Česko, se účastnilo poprvé studie „Talis“ v roce 2013. Do studie se zapojilo 33 zemí z celého světa a jedním ze zkoumaných oblastí byla atmosféra na školách. Dotazováni byli učitelé 2. stupně základních škol a jejich ředitelé, zkoumání se účastnilo 200 škol a jejich výběr byl náhodný. Výsledky budou známé v první polovině roku 2014.

Cílem analýz bylo zjistit například, do jaké míry se školy potýkají s žáky, učiteli i osobami mimo školu, kteří svým chováním narušují chod školy a mohou brzdit její činnost. Jak se v tomto směru liší jednotlivé školy a vzdělávací systémy. Nebo i zjistit, jaká je souvislost mezi atmosférou kázně ve třídě, charakteristikami zázemí učitelů a příležitostmi učitelů zapojit se do vlastního profesního rozvoje.

2.9. Kázeň a zákonné úpravy

Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Výchovná opatření

§ 31

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) Zvláště hrubé slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči pracovníkům školy nebo školského zařízení se vždy považují za závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

(4) O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s

výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu. O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.

§ 165

(2) Ředitel školy a školského zařízení, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí, rozhoduje o právech a povinnostech v oblasti státní správy v těchto případech:

i) podmíněné vyloučení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení podle § 31 odst. 2 a 4,¹⁸

Vyhláška č. 256/2012 sb., kterou se mění vyhláška č. 48/2005 sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 sb.

Výchovná opatření

§ 17

(1) Ředitel školy může na základě vlastního rozhodnutí nebo na základě podnětu jiné právnické či fyzické osoby žákovi po projednání v pedagogické radě udělit pochvalu nebo jiné ocenění za mimořádný projev lidskosti, občanské nebo školní iniciativy, záslužný nebo statečný čin nebo za mimořádně úspěšnou práci.

(2) Třídní učitel může na základě vlastního rozhodnutí nebo na základě podnětu ostatních vyučujících žákovi po projednání s ředitelem školy udělit pochvalu nebo jiné ocenění za výrazný projev školní iniciativy nebo za déletrvající úspěšnou práci.

(3) Při porušení povinností stanovených školním řádem lze podle závažnosti tohoto porušení žákovi uložit:

a) napomenutí třídního učitele,

b) důtku třídního učitele,

---

¹⁸ Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

c) důtku ředitele školy.

(4) Pravidla pro udělování pochval a jiných ocenění a ukládání napomenutí a důtek jsou součástí školního řádu.

(5) Třídní učitel neprodleně oznámí řediteli školy uložení důtky třídního učitele. Důtku ředitele školy lze žákovi uložit pouze po projednání v pedagogické radě.

(6) Ředitel školy nebo třídní učitel neprodleně oznámí udělení pochvaly a jiného ocenění nebo uložení napomenutí nebo důtky a jeho důvody prokazatelným způsobem žákovi a jeho zákonnému zástupci.

(7) Udělení pochvaly ředitele školy a uložení napomenutí nebo důtky se zaznamená do dokumentace školy. Udělení pochvaly ředitele školy se zaznamená na vysvědčení za pololetí, v němž bylo uděleno.¹⁹

---

¹⁹Vyhláška č. 256/2012 sb., kterou se mění vyhláška č. 48/2005 sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 sb. <http://www.msmt.cz/dokumenty/http-www-msmt-cz-dokumenty-vyhlaske-ke-skolskemu-zakonu>

3. Praktická část

3.1. Cíl praktické části

Cílem mé bakalářské práce bylo nahlédnout na stránku zvládnutí kázně z pohledu učitele a žáka základní školy. Nalézt přístupy i metody pro zlepšení spolupráce a komunikace mezi učitelem a žákem, a naopak mezi žákem a učitelem. Řešit kázeňské problémy a předcházet jim.

Některé otázky v dotazníku byly proto společné pro žáky i učitele.

Oslovila jsem 90 žáků osmých a devátých tříd Základní školy v Rudě nad Moravou a 15 učitelů téže školy.

3.2. Otázky pro žáky a jejich hodnocení

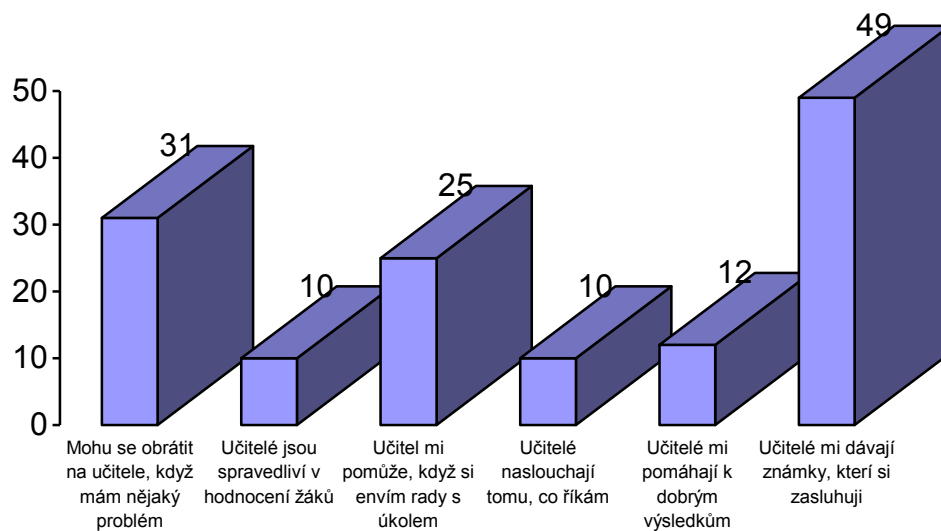
Nejprve jsem se žáků ptala, jakým místem je pro ně škola. Protože žáci si mohli vybrat i více možných odpovědí, v této otázce bylo v 90 dotaznících 137 odpovědí. Nejčastěji žáci odpověděli, že je škola místem, kde jim učitelé dávají známky, které si zaslouhují (49 odpovědí), druhou nejčastější odpovědí bylo, kde se mohou obrátit na učitele, když mají nějaký problém (31 odpovědí) a třetí nejčastěji volenou odpovědí bylo, že učitel mi pomůže, když si nevím rady s úkolem (25 odpovědí).

Z odpovědí vyplynulo, že žáci berou školu jako místo, kde dostávají známky, ale i jako místo, kde se mohou na svého učitele obrátit s problémem.

Co se týká komunikace a naslouchání učiteli žákům, je zřejmé, že ji žáci necítí jako prioritní, mezi odpověďmi, které v dotazníku nebyly, se objevoval i názor: „Škola je místo kam si chodím popovídat s kamarády.“

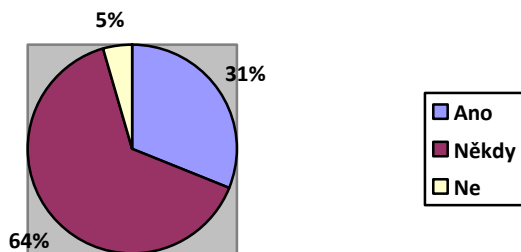
Z vlastní zkušenosti vím, že si žáci rádi povídají nejen mezi sebou, ale i s učiteli a sdělují své pocity, názory. Je pravdou, že někdy to „povídání“ v rámci některých předmětů není tak často možné, jak by si žáci přáli. Rozhodně hodnotím kladně zájem žáků o komunikaci s učitelem a práci učitelů, protože mají důvěru žáků, kteří se na ně mohou obracet.

V rámci vyučování lze vnímat i počet odpovědí kladně hodnotících pomoc s úkolem, když si žáci nevědí rady, i spravedlnost učitelů při hodnocení žáků a taktéž pomoc učitelů k dobrým výsledkům. Ze 137 odpovědí je to 34% odpovědí, které tuto problematiku vnímají kladně.

Graf č. 1

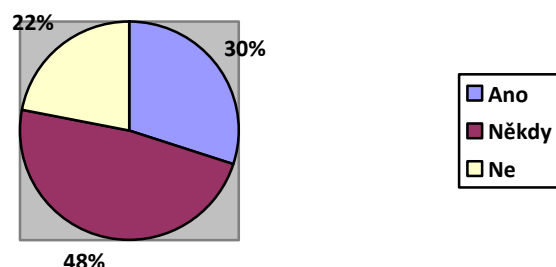
Podle vyjádření žáků, zda si učitelé dokážou získat pozornost zajímavou výukou, odpovídalo 90 žáků. Že je to tak jen někdy, odpovědělo 64,5%, ano 31% a ne 4,5%.

Graf č. 2

Zajímavou výukou ovšem může být pro každého žáka něco jiného, proto je v dovednostech učitele rozdělit téma na jednotlivé části, zvolit postup probírání, aby celek dával smysl a napomáhal žákům k učení. V dnešní době není problém využívat nejmodernějšího technického pokroku, výuku obohatit o praktické i životní zkušenosti, používat dostupné pomůcky i informace z médií.

Na otázku zda žáky ruší ostatní spolužáci, kteří při výuce vyrušují, odpovědělo opět nejvíce žáků, že někdy, tj. 48%, u odpovědí ano to bylo 30% a ostatní žáky to při výuce nevyrušuje, tedy odpověď ne 22%.

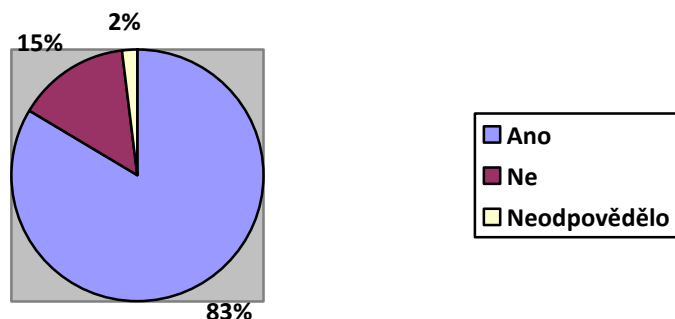
Graf č. 3

Jak vyplývá z odpovědí, jsou žáci, kteří mají rádi klid a vyrušování spolužáků je od sledování výuky ruší, a některým to vadí jen někdy. Je určitě rozdíl, pokud učitel přednáší a vysvětluje novou látku u, které by žáci měli jeho výklad bez vyrušování sledovat, nebo jestli se jedná o formu diskuse či skupinové práce.

Z praktických zkušeností víme, že monolog učitele bývá považován za nudný, proto je třeba výuku prokládat otázkami, příklady, ať už nad nimi žáci diskutují s učitelem nebo mezi sebou. Je na dovednostech učitele sledovat hladinu přijatelného hluku ve třídě a případnou diskusi řídit a případné důležité informace po zklidnění hluku zopakovat.

Rozhodně by však učitelé měli i při takto efektivně vyučovaných hodinách udržovat potřebný dozor a kontrolu nad žáky.

Při dotazu na neukázněné spolužáky, odpovědělo 83,5% žáků, že má ve svém okolí neukázněné spolužáky, 14,5% nemá a 2% žáků neodpovědělo.

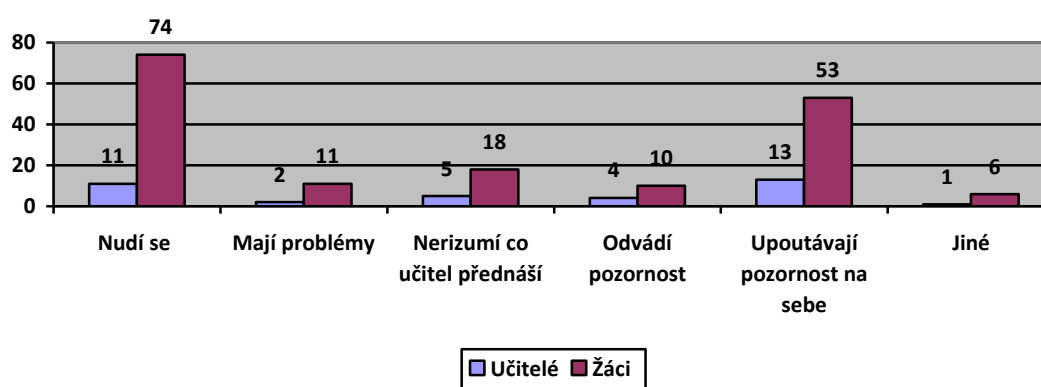
Graf č. 4

Z těchto dvou typů otázek vyplývá, že převážná většina žáků má ve svém okolí spolužáky, kteří se chovají neukázněně a někdy je jejich chování ruší ve výuce. Příčin nevhodného chování jak už jsem se zmínila je celá řada a ze zjištění je vidět, že nejen učitelům jsou problémy s rušivým chováním nepříjemné.

3.3. Otázky společné pro žáky a učitele a jejich hodnocení

U otázek, které byly pro žáky, i učitele společné jsem se dotazovala na důvody neukázněnosti. Podle žáků se žáci chovají neukázněně, protože se nudí (74 odpovědí), rádi upoutávají pozornost na sebe (53 odpovědí), nerozumí, co učitel přednáší (18 odpovědí). Podle učitelů se žáci chovají neukázněně nejčastěji proto, že rádi upoutávají pozornost na sebe (13 odpovědí), nudí se (11 odpovědí) a nerozumí, co učitel přednáší (5 odpovědí).

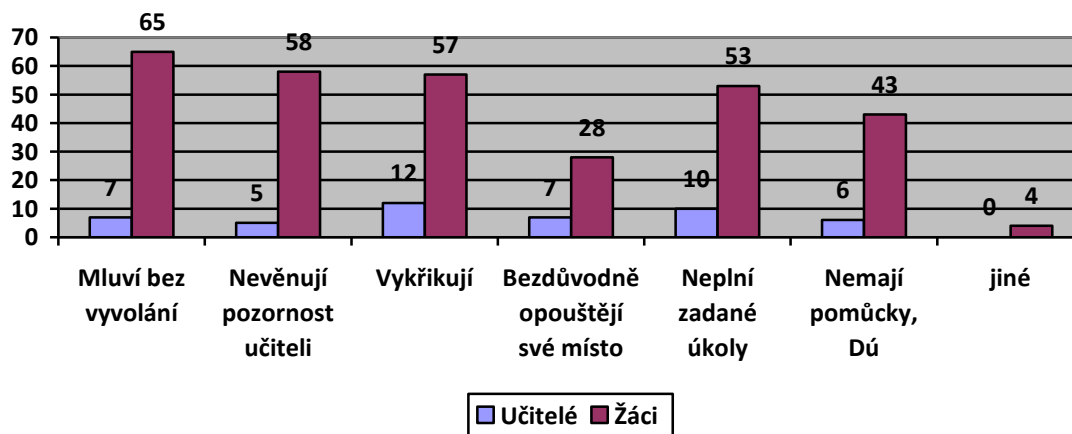

Graf č. 5

Nejčastější odpovědi u učitelů i žáků jsou nuda a žákovo upoutávání pozornosti na sebe. Je zjištěno, že pokud nějaká činnost je organizovaná tak, že neudrží dlouho žákovu pozornost, je snadná nebo naopak nepřiměřená jeho znalostem, dovednostem, nebo je jakkoli jinak nezábavná, začnou se žáci nudit. Proto je nutné žáky poznávat, sledovat jejich práci, zájem, jejich zapojení, měnit tempo a složení jednotlivých částí vyučovací hodiny. Není to jednoduchá práce, protože v každé třídě se najdou žáci, kteří mají odlišné tempo, znalosti, dovednosti a tomu je třeba se přizpůsobovat.

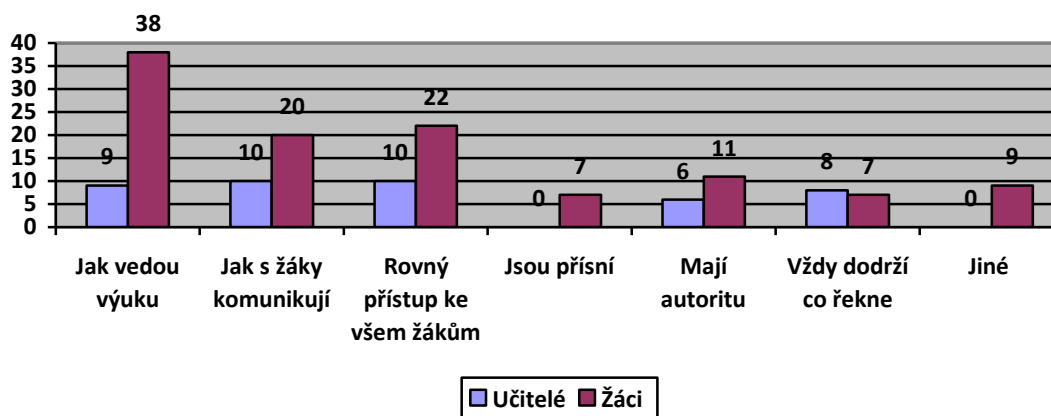
Mnohdy i z důvodů emočních nebo nízké sebedůvěry dochází ke snaze žáka se alespoň nějak zviditelnit, když ne jako premiant třídy. Aby žák upoutal pozornost učitele i spolužáků, dochází k neukázněnému chování. Určitě je nutné, se tímto typem chování zabývat. Někdy stačí častěji žáka oslovit, aby viděl učitelům zájem o jeho osobu. Mnohdy zapůsobí jen oční kontakt s učitelem nebo jeho osobní blízkost při chůzi třídou, a určitě je v případech opakovaného neukázněného chování kombinovat zjišťování, proč k nekázni dochází s poradenstvím i napomínáním.

Na dotaz, co se nelíbí učitelům na chování žáků ve vyučování, odpověděli žáci nejčastěji, že mluví bez vyvolání (65 odpovědí), nevěnuje pozornost učiteli (58 odpovědí), vykřikuje - hlučnost (57 odpovědí). Z pohledu učitelů byla nejčastější odpověď vykřikují - hlučnost (12 odpovědí), neplní zadané úkoly (10 odpovědí) a že mluví bez vyvolání (7 odpovědí).

Graf č. 6

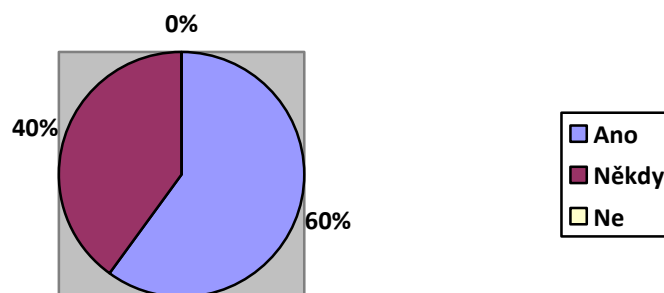
V poslední společné otázce, která zněla: Co se ti líbí na učitelích? A pro učitele: Co si myslíte, že se žáků, líbí na učitelích? Odpověď žáků byla nejčastěji, jak vedou výuku (38 odpovědí), rovný přístup ke všem žákům (22 odpovědí) a jak s žáky komunikují (20 odpovědí). Podle učitelů se žákům nejvíce líbí, jak s žáky komunikují i to, že mají rovný přístup ke všem žákům (na každou z možností bylo 10 odpovědí), třetí nejčastější odpovědí bylo, jak vedou výuku (9 odpovědí).

Graf č. 7

3.4. Otázky pro učitele a jejich hodnocení

U otázek pro učitele týkající se toho, zda má vliv na kázeň dobře řízená hodina, odpovědělo z patnácti dotázaných učitelů, 60% že ano, 40% že někdy a 0% že ne.

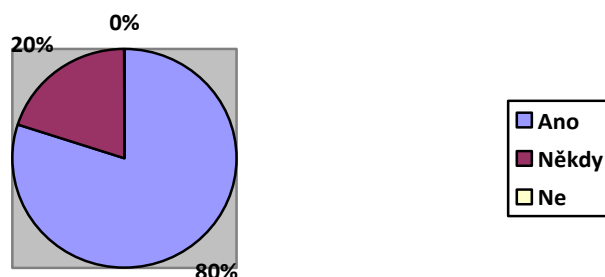
Graf č. 8

Řídící dovednosti jsou pro učitele rozhodně nezbytné. Téměř všechny činnosti mohou nějakou měrou vést k chaosu, je dobré pokud učitel žáky vede k nějakému řádu, organizaci života ve třídě i ve vyučovací hodině. Rozvrhu toho, jak bude co probíhat - odpovídání na otázky, rozdávání pomůcek, dělení se do skupin apod.

Pro učitele je dobré dávat jasné a přesně formulované pokyny, které žáci časem budou vykonávat automaticky. Zase je tu ovšem osobitý a jedinečný přístup každého učitele, který může obsahovat jak pevnost, důslednost, trpělivost, tak i srdečnost a vřelost, které určitě souvisí s dobře řízenou hodinou.

Následující otázka je vlastně navazující na dobře řízenou hodinu, jak důležitá jsou nastavená pravidla. Většina učitelů odpověděla ano a podle mého názoru je dobré projevy kázně chválit, odměňovat žádoucí chování a zároveň opakovaně připomínat pravidla nastavená pro danou třídu nebo vyučovací hodinu.

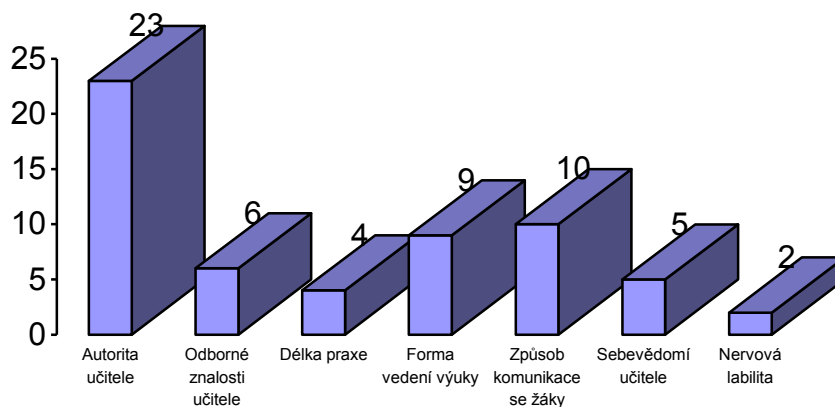
Při dotazu, zda jsou pro změnu chování důležitá nastavená pravidla, odpovědělo 80% učitelů, že ano, 20% že někdy a 0% že ne.

Graf č. 9

V poslední otázce, která se zabývala zvládnutím kázně a co ji ovlivňuje, odpověděli učitelé, že nejčastěji autorita učitele (23 odpovědí), způsob komunikace učitele s žáky (10 odpovědí) a forma vedení výuky (10 odpovědí).

Je to podle mého názoru potvrzení definice pojmu – kázeň z praxe.

Graf č. 10

4. Závěr

Tak, jak vyjádřilo rozložení posledních odpovědí v otázce pro učitele: Jak učitel zvládá kázeň, ovlivňuje podle Vás především...odpověděla oslovená část učitelů nejčastěji autoritu, s ní spojený způsob komunikace a formu vedení výuky. To je nejčastější představa zvládnutí kázně.

Klíčem k udržení dobré kázně ve třídě nebo vyučovací hodině je určitě fakt, že žáci přijmou a uznávají učitele, že učitel řídí učební činnost žáka i jeho ukázněné chování.

Projevy školní nekázně mají spoustu příčin a jsou ovlivňovány řadou faktorů. Jsou ovlivňovány nejen prostředím samotné školy, ale i okolím, osobami ze školního i soukromého života, ale i celou společností. V dnešní době mají děti možnost vstřebávat spoustu informací z bulváru, médií, internetu, sociálních sítí a většinou nejsou přiměřené jejich věku, chápání, děti jim nemohou rozumět a správně je zpracovat a vyhodnotit. Spousta dětí dokonale zná svá práva, ale o povinnostech toho moc neví. Jasně stanovení pravidel a jejich důsledné dodržování je jednou z možných cest k udržování kázně, nejen ve školách.

Řešení jakékoli kázně i nekázně vyžaduje vždy přihlížení k individuálním podmínkám, okolnostem, jednotlivým aktérům. Nikdy není možné, aby byl stanoven jednotný přístup k této problematice. Vždy bude navíc ovlivněna časem, dobou ve které se odehrává i vývojem společnosti. Bude vždy především na rodině, na jejich pravidlech slušného chování a jednání, úctě ke starším, vztahu k okolí i k sobě navzájem.

Do života dětí vstupují školy, které mají na tuto rodičovskou výchovu navazovat a pomáhat ji dále utvářet. Znovu jsou tu pravidla tříd, vyučovacích hodin jednotlivých učitelů a školní řády.

Výchova ke kázni bude vždy o dětech, které potřebují individuální přístup, harmonii mezi jednotlivcem a kolektivem a o učitelích, kteří své povolání budou považovat za prospěšné nejen dětem, ale celé společnosti.

Důslednost, přísnost i autorita se navzájem nevyklučují s laskavostí a srdečným přístupem k dětem.

Ve všech situacích se učí i žáci, tak i učitelé, kteří si neustále doplňují a rozšiřují své dosavadní pedagogické i životní zkušenosti. Za nejdůležitější považují nastavená pravidla, pozitivní přístup, více odměn než trestů.

Resumé

Zvládání kázně ve vztahu učitel - žák a žák – učitel.

V této práci se zabývám problematikou zvládání kázně, jak na ni nahlízejí učitelé a žáci základní školy.

V teoretické práci se snažím shrnout dostupné informace o kázni ve školách a jejím zvládání.

Vliv doby, vývoje společnosti, výchovně vzdělávacího systému i výchovy v rodině.

Praktická část prezentuje průběh a výsledky výzkumu, který byl zaměřen na kázeň, ve vztahu učitel – žák a žák – učitel. Výsledky jsou zaznamenány v grafech.

Příloha č. 1 obsahuje dotazník pro žáky, příloha č. 2, dotazník pro učitele.

Summary

Management discipline in the teacher - student and student - teacher

In this paper we consider the problem of managing discipline as her perceptions teachers and pupils of primary school.

The theoretical work I try to summarize available information on discipline in schools and its management. The influence of time, the development of society, the educational system and family upbringing.

The practical part presents the progress and results of research, which focused on discipline in the teacher - student and student - teacher. The results are recorded in the charts.

Appendix 1 contains a questionnaire for students, Appendix 2, the questionnaire for teachers.

Příloha č. 1

Milí žáci,

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, který využiji pro svoji bakalářskou práci na téma „Zvládání kázně ve vztahu učitel – žák a žák - učitel“.

Dotazník je anonymní a zjištěné údaje nebudou použity k jiným účelům.

Děkuji za Váš čas a zodpovědný přístup k odpovědím.

1. Škola je místo, kde:

- Mohu se obrátit na učitele, když mám nějaký problém
- Učitelé jsou spravedliví v hodnocení žáků
- Učitel mi pomůže, když si nevím rady s úkolem
- Učitelé naslouchají tomu, co říkám
- Učitelé mi pomáhají k dobrým výsledkům
- Učitelé mi dávají známky, které si zaslouhují

2. Dokážou si učitelé získat pozornost zajímavou výukou?

- Ano
- Někdy
- Ne

3. Ruší tě, když ve výuce někteří žáci vyrušují?

- Ano
- Někdy
- Ne

4. Máš ve svém okolí spolužáky, kteří se chovají neukázněně?

- Ano
- Ne

5. Jaké mají k tomu asi důvody, chovat se neukázněně?

- Nudí se
- Mají osobní nebo rodinné problémy
- Nerozumí, co učitel přednáší
- Odvádí pozornost od vyučování, protože neumí probíranou látku
- Rádi upoutávají pozornost na sebe
- Jiné důvody, např. zdravotní,...

6. Co se podle tebe, učitelům nelíbí, na chování žáků v hodině?

- Mluví bez vyvolání
- Nevěnují pozornost učiteli
- Vykřikují (hlučnost)
- Bezdůvodně opouštějí své místo
- Neplní zadané úkoly
- Nemají pomůcky, domácí úkoly
- Jiné, uveď:

7. Co se ti líbí na učitelích?

- Jak vedou výuku
- Jak s žáky komunikují
- Rovný přístup ke všem žákům
- Jsou přísní
- Mají autoritu
- Vždy dodrží, co řeknou
- Jiné, uveď:

Příloha č. 2

Vážený pane učiteli, paní učitelko,

Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku, který využiji pro svoji bakalářskou práci na téma „Zvládání kázně ve vztahu učitel – žák a žák - učitel“.

Dotazník je anonymní a zjištěné údaje nebudou použity k jiným účelům.

Děkuji za Váš čas a zodpovědný přístup k odpovědím.

1. Má vliv na kázeň ve třídě dobře řízená hodina?

- Ano
- Někdy
- Ne

2. Jak učitel zvládá kázeň, ovlivňuje podle Vás především..

- Autorita učitele
- Odborné znalosti učitele
- Délka praxe
- Forma vedení výuky
- Způsob komunikace učitele s žáky
- Sebevědomí učitele
- Nervová labilita
- Jiné, uveďte:

3. Jsou pro změnu chování neukázněné třídy důležitá nastavená pravidla?

- Ano
- Někdy
- Ne

4. Proč, podle Vás, žáci v hodinách vyrušují?

- Nudí se
- Snaží se upoutat pozornost na sebe
- Výuka je nebaví
- Nerozumí, co učitel přednáší
- Jiné, důvody, např. zdravotní...

5. Co se nelíbí, podle Vás, učitelům na žácích ve vyučovací hodině?

- Žáci mluví bez vyvolání
- Nevěnují pozornost učiteli
- Vykřikují (hlučnost)
- Bezdůvodné opouštění svého místa
- Neplní zadané úkoly
- Nemají pomůcky, domácí úkoly
- Jiné, uveďte:

6. Co se žákům, podle Vás, líbí na učitelích?

- Jak vedou výuku
- Jak s žáky komunikují
- Rovný přístup ke všem žákům
- Jsou přísní
- Mají autoritu
- Vždy dodrží, co řekne
- Jiné, uveďte:

Seznam použité literatury

BENDL, Stanislav. Ukázněná třída aneb Kázeňské minimum pro učitele. 1.vyd. Praha: Triton, 2005. 298 s. ISBN 80-7254-624-4.

BENDL, Stanislav. Jak předcházet nekázni aneb kázeňské prostředky. 1.vyd. Praha: ISV, 2004. ISBN 978-80-86642-14-3.

BENDL Stanislav. Školní kázeň v teorii a praxi, 1.vyd.-Praha. Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7178-579-2.

KYRIACOU, Ch. Klíčové dovednosti učitele. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7178-022-7

CANGELOSI, J. Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 2000. ISBN 978-80-7178-406-7

DORETHY, W. J., Kdo koho vychovává ISBN 978-80-7255-138-5

STARÁ Jana, Učitelské Noviny, 2009 on-line 2014 ČR: Stará Jana, 10. 9. 2009
[cit. 2008-03-20] dostupné z <http://www.ucitelske-listy.cz/2009/09/jana-stara-jak-predchazet-rusivemu.html>

Zákon č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

Vyhláška č. 256/2012 sb., kterou se mění vyhláška č. 48/2005 sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 sb. <http://www.msmt.cz/dokumenty/http-www-msmt-cz-dokumenty-vyhlasiky-ke-skolskemu-zakonu>

BENDL, Stanislav, Kázeňské metody a prostředky, Česká škola, 2001, on-line 2014

ČR:Stanislav Bendl, 5. 6. 2001 [cit. 2014-03-23] dostupné z <http://www.ceskaskola.cz/2001/06/stanislav-bendl-kazenske-metody.html>

BENDL, Stanislav, Řešení nekázně ve škole, Česká škola, 2001, on-line 2014 ČR:Stanislav Bendl, 29. 9. 2001 [cit. 2014-03-23] dostupné z <http://www.ceskaskola.cz/2001/09/stanislav-bendl-reseni-nekazne-ve-skole.html>

POSPÍŠIL, Radek, Kázeňské problémy na ZŠ a jejich řešení, on-line 2014, ČR. Pospíšil Radek, 15. 2. 2014 [cit. 2014-03-23]
svp.muni.cz/download.php?docId=55

Seznam grafů

1. Jakým místem, je pro žáky škola.....	30
2. Dokážou si učitelé získat pozornost zajímavou výukou.....	30
3. Ruší tě, když ve výuce někteří žáci vyrušují.....	31
4. Máš ve svém okolí spolužáky, kteří se chovají neukázněně.....	32
5. Důvody neukázněného chování – porovnání.....	33
6. Co se nelíbí učitelům na chování žáků v hodině – porovnání.....	34
7. Co se žákům líbí na učitelích – porovnání.....	34
8. Jak učitel zvládá kázeň, ovlivňuje především.....	35
9. Má vliv na kázeň ve třídě dobře řízená hodina.....	36
10. Jsou pro změnu chování neukázněné třídy důležitá nastavená pravidla	36